

— **واژه‌سازی:** قلب هر زبان واژه‌های آن زبان است. کودکان از پایه سوم ابتدایی در هر سال می‌توانند تا سه هزار واژه را به گنجینه واژگان خواندنی خود بیفزایند.

کودکان به چند طریق به معنای واژه‌ها دست می‌یابند؟ آنها هنگام ورود به دبستان مقدار زیادی واژه را که از طریق شناخت پدیده‌های اطراف خود به دست آورده‌اند، در ذهن خود دارند. برخی از واژگان اندوخته در ذهن خود را در گفتار روزمره به کار می‌برند و برخی دیگر را اگر چه به کار نمی‌برند، مفهوم آنها را می‌دانند. در دبستان، کودکان شکل نوشتاری واژه‌ها را از طریق خواندن همراه با معنی آن به ذهن می‌سپارند.

یکی از راه‌های واژه‌آموزی کشف روابط مفهومی واژگان به صورت مختلف است. برخی از این داده‌ها عبارت‌اند از:

۱— **هم‌مفهومی:** خواندن یک طبقه از واژگان که ارتباط معنایی با یکدیگر دارند، مانند واژه‌های زیر که همه از نظر مفهومی با واژه «سفر» در یک فضا قرار می‌گیرند.

سفر، چمدان، بلیت و اتوبوس

۲— **هم‌معنایی:** اگر چه هم‌معنایی کامل بین کلمات وجود ندارد ولی بین برخی از واژه‌ها شباهت معنایی برقرار است، مانند واژه‌های تیره و سیاه که در همه جا و در همه جمله‌ها نمی‌توانند کاملاً هم‌معنا باشند. خواندن دو کلمه تقریباً هم‌معنا به گسترش گنجینه واژگانی دانش‌آموزان کمک می‌کند.

۳— **تضاد معنایی:** خواندن دو کلمه که از نظر معنایی مخالف یکدیگر هستند نیز راهی برای واژه‌آموزی است (مانند شب و روز، سرد و گرم).

۴— **کلمه‌های متشابه:** کلمه‌های متشابه چه آن دسته از کلماتی که صورت املائی و صورت گفتاری یکسانی دارند، مانند کلمه شیر (شیر جنگل، شیر خوردنی، شیر آب) چه آن دسته از کلمه‌هایی که مانند هم نوشته نمی‌شوند ولی از نظر گفتاری هم‌آوا هستند (مانند کلمه‌های خوار و خار، خواست و خاست، ثواب و صواب).

برای آموزش بهتر واژه‌آموزی و گسترش واژگانی دانش‌آموزان به نکات زیر توجه کنید:

الف) درباره گروه واژه‌هایی که در بخش واژه‌آموزی است دانش‌آموزان را به صحبت و گفتگو تشویق کنید. با استفاده از تجارب زبانی دانش‌آموزان و نیز با هدایت و راهنمایی خود، فضای مفهومی واژه‌ها، ارتباط معنایی آنها با یکدیگر را روشن سازید.

ب) دانش‌آموزان واژه‌های جدیدی را که یاد می‌گیرند، به سایر بخش‌های زندگی روزانه خود تعمیم و گسترش دهند.

پ) در برخورد با واژگان، از آنها بخواهید تا به یاد آورند که چند بار با این واژه تماس داشته‌اند، در کجا، چگونه، چند بار و ...

ت) با استفاده از تجارب زبانی دانش‌آموزان و هدایت و راهنمایی آنها، فضایی در کلاس ایجاد شود تا هر کدام از واژه‌های جدیدی که یاد می‌گیرند، تعریف شود.

ث) فرصت‌هایی در کلاس ایجاد کنید تا دانش‌آموزان واژه‌های جدید را در گفتار و نوشتار خود به کار ببرند.